

PROF. EMERIT. DR. SC. HANS-MARTIN SASS, JEDAN OD NAJVEĆIH BIOETIČARA DANAŠNJICE O NJEGOVOM PROFESIONALNOM ŽIVOTU I PROMIŠLJANJU RAZVOJA BIOETIKE

HRVATSKA BIOETIČKA ŠKOLA POSTAJE VODEĆA U SVIJETU

Razgovarao Robert DORIČIĆ

U sklopu objedinjenog programa radionica bioetičkih standarda projekta Europska bioetika na djelu – EuroBioAct i 18. riječkih dana bioetike koje su se održali u petak 10. lipnja na Medicinsko-fakultetu Sveučilišta u Rijeci dodijeljena

je prvi put nagrada za istraživanje i promociju europske bioetike Fritz Jahr. Nagradu dodjeljuje Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (ZCIIB) i Dokumentacijsko-istraživački centar za europsku bioetiku Fritz Jahr Sveučilišta u Rijeci (DICEB), koji djeluje kao njegova mrežna jedinica. Dobitnik ovogodišnje nagrade je prof. emerit. dr. sc. Hans-Martin Sass, jedan od najvećih bioetičara današnjice, kako ga je prilikom uručivanja nagrade najavio prof. dr. sc. Amir Muzura, predstojnik DICEB-a i pročelnik Katedre za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Hans-Martin Sass rođen je 1935. godine u Hagenu u Njemačkoj. Doktorirao je filozofiju na Sveučilištu u Münsteru. Osnivač je i član uprave Centra za medicinsku etiku u Bochumu, profesor emerit pri Institutu za filozofiju ruskog sveučilišta, umirovljeni znanstveni savjetnik pri Institutu za etiku Kennedyjevih na Sveučilištu u Georgetownu (SAD), počasni profesor na Istraživačkom centru za bioetiku Medicinskog fakulteta u Peking. Područja njegova interesa su procjena kulturološkog i moralnog rizika, bioetika, medicinska etika, poslovna etika, klasična i suvremena europska filozofija.

Dodjela nagrade bila je ujedno prilika da s dobitnikom porazgovaramo o nje-

Moramo surađivati, no prije suradnje moramo razgovarati - Hans-Martin Sass

govom profesionalnom životu, promišljanju razvoja bioetike i njegovim vezama s Rijekom i Hrvatskom.

Kako ste Vi kao filozof, koji ste svoju formalnu naobrazbu završili u Njemačkoj i ondje započeli sveučilišnu karijeru, profesionalni put nastavili u Sjedinjenim Američkim Državama i kada se to dogodilo?

Povodom dvjestote godišnjice neovisnosti Sjedinjenih Američkih Država 1976. godine, američka sveučilišta pozvala su nekoliko sveučilišnih profesora iz cijeloga svijeta kako bi ondje održali predavanja. Tako sam i ja, ujesen te 1976. godine, održao dvadeset predavanja po cijelome SAD-u. Održao sam predavanja o Martinu Heideggeru, no još više o Karlu Marxu, budući da je područje moga interesa bio marksizam i lenjinizam, dijalektički materijalizam, historijski materijalizam, o čemu u Americi nisu previše znali. Bilo je to vrijeme u kojem je hladni rat dosegnuo svoj vrhunac i Amerikanci su željeli znati o tim temama. Kako bih o tome podučavao buduće diplomate i gospodarstvenike, Sveučilište u Georgetownu ponudilo mi je mogućnost dvogodišnjeg boravka u svojstvu gostujućeg profesora

Koje je Vaše mišljenje o razlikama između Amerike i Europe?

Govoreći s bioetičkog aspekta, moja generacija, starija generacija Europljana, Amerikanaca, ali i Kineza, Indijaca, mi smo se razlikovali. Međutim, mlađe generacije su više integrirane, globalizirane. No, u prošlosti su razlike postojale. Europa je bila poznata kao

kontinent obrazovanja i kulture. Sjećam se kad sam pet godina kasnije otišao s vrlo inteligentnim i obrazovanim kolegom Amerikancem u Japan. Prilikom razgovora Japanci su se najprije obračali meni, što mi je stvaralo neugodu pred njim. Razlog takvog odnosa Japanaca bilo je njihovo poimanje Europe, osobito poimanje europskih humanističkih znanosti.

Kakva je budućnost europske bioetike?

Nadam se da je čeka sjajna budućnost. Moj je argument da ono što zovemo „američka bioetika“, koja je zapravo identična liječničkoj etici, održala vrlo značajnu ulogu u prijelazu od paternalizma prema komunikaciji između liječnika i pacijenta, etici suradnje, no nikad nije bila prihvaćena u Aziji. Ondje još vrijedi Konfucijev koncept „oca kuće“, ravnatelj bolnice odgovoran je za ono što se događa u bolnici. Ondje imaju poteškoća u prihvaćanju da pacijent u suradnji s liječnikom može donijeti odluku o medicinskom tretmanu, primjerice o nastavku liječenja u slučaju neizlječive maligne bolesti. Upravo je takav suradnički odnos ono na što je Fritz Jahr mislio. U tom slučaju bios čine najmanje nekoliko: pacijent, liječnik, medicinska sestra, pacijentova obitelj, njegovi prijatelji. To je jezgra biosa. Vratimo se europskoj bioetici, u njoj smo usmjereni ne prema ugovornom sporazumu, već obostranom sporazumu, složenoj raspravi i suradnji. Moramo surađivati, no prije suradnje moramo razgovarati.

Što mislite o bioetici u Hrvatskoj?

Prvi sam put bio ovdje u rujnu 2008. godine na 9. svjetskom bioetičkom kongresu koji je održan u Rijeci. Tada sam se prvi put susreo s pojmom „integrativna bioetika“ čije je rodno mjesto upravo u Hrvatskoj. Zahvaljujući radu prof. dr. sc. Ante Čovića, prof. dr. sc. Amira Muzura i vašeg Centra ona je postala međunarodnom. To je postignuto i zahvaljujući časopisu Jahr. Ovo mi je već šesti posjet Hrvatskoj. Promatrajući hrvatsku bioetičku školu mogu reći da poprima vodeću ulogu u svijetu. Vi proširujete područje bioetike. Fritz Jahr je to učinio u pola rečenice, vi ste to proširili i na brigu o čistom gradu, čistom okolišu. Svi smo dijelovi nekog većeg organizma, svatko od nas je u svom susjedstvu dio jednoga organizma, svi smo mi dijelovi jednoga biosa, jednoga života i moramo biti integrirani.

Prošle ste godine dobili priznanje predsjednika njemačkog parlamenta?

To je najviša nagrada koju dodjeljuje njemačka država, Križ za zasluge 1. razreda (Verdienstkreuz 1. Klasse). U njezinom obrazloženju piše da je dodijeljena za međunarodnu suradnju na području filozofije i bioetike, osobito za suradnju s Amerikom i Azijom. Bio sam vrlo ponosan, osobito što su ondje bile moje kćeri i unuka. Kad mi je uručen orden u ambasadi Republike Njemačke u Washingtonu, rekao sam kako je prihvaćam u ime mnogih nepoznatih koji su je zaslužili, i to više od mene, u ime medicinske sestre u bolnici u Georgetownu, ili u ime socijalnog radnika u Washingtonu koji radi s meksičkom djecom. Toliko je ljudi koji ne dobiju priznanje za ono što čine.

Ponos „Riječkom nagradom“

Povod ovog našega razgovora je nagrada za istraživanje i promociju europske bioetike Fritz Jahr koju ste dobili u Rijeci. Što za Vas znači ova nagrada?

Učinila me mladim, učinila me ponosnim. Nisam siguran jesam li je zavrijedio. Čini moje srce bliže mojim hrvatskim prijateljima, pokojnome prof. dr. sc. Šegoti, prof. dr. sc. Čoviću, prof. dr. sc. Muzuru i mnogim mladim ljudima koje sam sreo ovdje sada i za ranijih dolazaka. Mislim da treba nastaviti s dodjelom ove nagrade i uvjeren sam da će ona poprimiti međunarodni karakter. Jednom će je dobiti netko iz Azije, jednom netko iz Afrike. Jako sam zahvalan na nagradi i ona je poticaj za moj daljnji intenzivan rad i nadam se da ću za to imati priliku još mnogo godina.

Poštuj svako živo biće

Kako ste saznali za Fritza Jahra i kako ste se upoznali s njegovim radom?

O Fritzu Jahru saznao sam preko članka koji je napisala moja kolegica iz Tübingena, prof. dr. sc. Eve-Marie Engels. Taj protestantski pastor iz grada Halle (Saale) u Njemačkoj, stvorio je termin „bioetika“, „bioetički imperativ“. Immanuel Kant koji je osmislio kategorički imperativ bio je antropocentričan, on je razmišljao o ljudima. On je vjerojatno volio svoga psa, ali nije brinuo o biljkama i okolišu. Za razliku od njega, Fritz Jahr osmislio je bioetički imperativ koji kaže „Poštuj svako živo biće prema načelu da je ono svrha u sebi i postupaj s njim, ako je moguće, na taj način!“ Počeo sam detaljnije proučavati Jahrov rad. Zaključio sam, to je pravi smisao bioetike, integrativne bioetike.

U Hrvatskoj sam se prvi put susreo s pojmom „integrativna bioetika“ čije je rodno mjesto upravo u Hrvatskoj. Zahvaljujući radu prof. dr. sc. Ante Čovića, prof. dr. sc. Amira Muzura i vašeg Centra, ona je postala međunarodnom

